

A tájékoztatási kötelezettség megjelenése, különös tekintettel az önkormányzati honlapok felépítésével kapcsolatos jogi elvárásokra*

1. BEVEZETÉS, A TÉMA AKTUALITÁSA

A cikk aktualitását az az észrevétel adta, hogy Magyarországon 2005 óta **jogszabályok** írják elő az önkormányzatok számára, hogy milyen közérdekű adatokat **kell** hozzáférhetővé tenniük a honlapjukon, és annak ellenére, hogy 2014-et írunk, az ezeknek való megfelelés még messze nem teljes, sőt.

Ma az információs társadalom korát éljük. Az elektronikus eljárások folyamatosan utat törnek maguknak és átveszik a vezető szerepet a hagyományos, papíralapú eljárásokkal szemben. „Ma már nem az a kérdés, hogy legyen-e elektronizálás, hanem az, hogy milyen legyen, és milyen ne.”¹ „Elkerülhetetlen, hogy az új erőforrást, az információt közvetítő elektronikus és kommunikációs hálózatok ne hatoljanak be az igazgatási feladatok ellátásába.”²

Az elektronikus kapcsolattartás szinte már az élet minden területén és szintjén megjelent. A gazdaságban már nemcsak a nagyvállalatok, hanem a kis- és középvállalkozások is használnak informatikai rendszereket, küldik be elektronikusan adóbevallásukat. De ha például ellenőrizni szeretnénk, hogy az elmúlt időszakban igénybe vett egészségügyi szolgáltatásokhoz milyen mértékben járult hozzá az állam és milyen gyógyszereket váltottunk ki, azt is megtehetjük az OEP Betegélettét szolgáltatásával.

Hangsúlyozni kell, hogy még számos probléma áll előttünk ezen a területen, és a tényleges és teljes e-közigazgatás még nem a közeljövő reménye, mégis van létjogosultsága a témának, és mindenképpen érdemes foglalkozni vele.

Az e-közigazgatás megvalósítása érdekében már a 90-es évektől (sőt elméleti szinten még hamarabb) megindult az ötletelés, majd elektronikus rendszerek, webes alkalmazások kifejlesztésére, a jogi háttér megteremtésére, később a régebbi jogintézmények, eljárások lecserélésére, aktualizálására került sor. Maga a civil és magánszféra elektronizálására irányuló törekvés már lassan egy évtizedes múltra tekint vissza. Kezdeményezések ezt megelőzően is voltak,³ de jogi formát csak 2003-ban nyert.⁴ Az interoperabilitás, szabványosítás megvalósítása sajnos még mindig várat magára.

Mit is jelent az e-közigazgatás? Konkrét meghatározást sehol sem találunk, azonban szintjeinek definiálásával már többen próbálkoztak.

„Az elektronikus közigazgatás nem egyenlő az egyes munkafolyamatok automatizálásával, az emberi munkaerő géppel való felcserélésével. ...*front* (ügyféli) és *back office* (hatósági) oldalról is értelmezhető a fogalom, azaz az ügyfél és a hivatal részére is új típusú közszolgáltatások nyújtását, vagy legalábbis az eddigi szolgáltatások új módszerekkel való elérését jelenti. *Back office*, azaz hivatali oldalról az állam központosított döntéseivel képes alárendelt szerveit az átállásra „rákényszeríteni”, anyagi ösztönzőkkel, támogatásokkal a fejlődést, a technikai infrastruktúra kiépítését elősegíteni. ...A fejlesztési trendek egyre inkább az elektronizálás irányába mutatnak, ami azt jelenti, hogy egyes területeken (és egyre több területen) lassan a hagyományos ügyintézési módot teljes egészében átveszi az elektronikus mód. Ez bizonyos rétegek elszigetelődését, lemaradását, a közszolgáltatásokból való kizorolását hozhatja magával. Az elektronikus közigazgatás elterjesztéséhez elhanyagolhatatlan tehát az alapok lefektetése, infrastruktúra-fejlesztés, képzés.”⁵

Az Európai Unió már 2000 előtt is foglalkozott a témával, és CLBPS⁶ ajánlásában meghatározta az elektronikus ügyintézés fejlődési szakaszait.⁷

Első szintje az *információ / hozzáférés szintje*, az információnyújtás elektronikus módja, amely bizonyos közérdekű adatok honlapokon történő közzé-

tételét írja elő. Ez portál létrehozását, az adott hatóság szervezeti felépítésének, elérhetőségeinek feltüntetését, a hatáskörébe tartozó ügyek felsorolását, rövid ismertetését jelenti.

A második szinten (*interakció*) még mindig egyirányú a kapcsolat, de már az űrlapok, nyomtatványok is elérhetők és letölthetők. Ez érthető több viszonylatban is (G2B, G2C, G2G).

A harmadik szinten (*kétirányú interaktivitás / tranzakció*) a nyomtatványok már elektronikusán is kitölthetők, és lehetőség nyílik az elektronikus ügyindításra, a kérelem hatósághoz történő online továbbítására. Ez már speciális informatikai eszközöket, útvonalat és biztonságot igényel. Itt már megjelenik az interaktivitás, az ügyfél és a hatóság elektronikus kommunikációjával, beleértve a hitelesítést, de ez csak az első fázis. Az illetékek befizetését még nem teszi lehetővé, az ügyfél egyszeri megjelenése továbbra is szükséges.

A negyedik szint (*teljes elektronikus ügyintézés / integráció / tranzakció*) a kétirányú interaktivitás mellett a teljes elektronikus ügyintézés magában foglalja az ügyindítástól a döntéshozatalig, beleértve az elektronikus fizetést is. Itt a teljes ügymenet elektronizált, beleértve az illetékek lerovását is.

Hazánkban az önkormányzati ügyintézés tekintve már sajnos a harmadik szint megvalósulása is kivételesnek mondható, mivel míg az első és második szint egyfajta jogszabályi kötelezettségként jelent meg, a harmadik szintet, az e-ügyindítást már nem tették kötelezővé, és önként ezzel a lehetőséggel nem sok önkormányzat élt. Bár ez a kijelentés azért nem igaz teljes mértékben, hiszen a jogalkotó az elektronikus kapcsolattartás lehetőségét deklarálta a Ket.-ben, de a kezdeti szabályozásban a szükséges technológia fejletlensége miatt elég nagy teret engedett az e-ügyintézés kizárására.

A negyedik szint elérésére – ha nem is teljeskörűen – két-három sziget-szerű fejlesztés képes az országban. Itt a rendszerek interoperabilitása is megvalósul, amely elvezet minket az egyablakos ügyintézéshez.

Az utóbbi időben pedig bizonyos szolgáltatások esetében megjelent az ötödik szint, a *perszonalizáció* (személyre szabás), ami lehetővé tesz bizonyos automatizálást, ügyfélközpontúságot. Az egyéni paraméterezés akkor oldható meg, ha az adott szervnek rendelkezésére állnak más forrásból az ügyfél adatai, és az ügyintézését megkönnyítendő és meggyorsítandó, azokat a rendszer már eleve beteszi az e-űrlapba.

Szintén ilyen újdonság, pluszszolgáltatás a *proaktivitás*⁸, azaz a folyamatos kommunikáció ügyfél-hatóság között, tájékoztatás az ügy állásáról, amely összefügg a perszonalizációval.⁹

A Bizottság csak ajánlás szinten fogalmazhat meg elvárásokat, a megvalósítás a tagállamok feladata. Mindemellett az Unió a kitűzött célok elérését különböző programjai által támogatja. Az eEurope akciótervben foglaltak és a CLPBS-szintek beépítésére született meg nálunk a közigazgatás korszerűsítését szolgáló aktuális e-kormányzati feladatokról szóló 1044/2005. (V. 11.) Korm. határozat¹⁰, amelyben meghatároztuk információs társadalmi stratégiánkat és ütemtervet rendeltünk a bevezetendő intézkedésekhez.¹¹

Egy másik nézőpont szerint a technológiai és szervezeti komplexitás szintjei a hatékonyság szerint a következők:

- katalógus (online jelenlét),
- tranzakció (szolgáltatások, formanyomtatványok online elérése),
- vertikális integráció (a helyi rendszerek magasabb szintű rendszerekbe integrálása),
- horizontális integráció (interoperabilitás, rendszerek összekapcsolódása, egyablakos ügyintézés).¹²

Témánk szempontjából a portálok az első két szinten jelennek meg.

A szerző egyetemi adjunktus a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Közigazgatási Jogi Tanszékén. Kutatási témája a közszolgálat felelősségi rendszere, illetve az információs társadalom kihívásai és a közigazgatás reakciói.

Érdekesként említhető, hogy a Központi Statisztikai Hivatal éves jelentéseiben az EU szintjeit veszi alapul a közigazgatás IKT szempontú vizsgálatánál, azonban az információszerzés és az űrlapok letöltése mellett a legfelső szintnek a kitöltött űrlapok beküldését tekinti.¹³

Mindezek mellett eddig a technikai háttér sem volt adott, hiszen pár éve még nem volt általános, hogy minden önkormányzatnál géppark és szélessávú Internet álljon az ügyintézők rendelkezésére. 2009-ben a GKleNET – T-Home – T-Mobile Jelentés az internetgazdaságról című dokumentuma még arról számolt be – a CLBPS négy szintjét figyelembe véve –, hogy Győr-Ménfőcsanak, Hajdú-Bihar és Csongrád megye tekinthető élenjárónak az e-szolgáltatások terén.¹⁴ A TÖOSZ-TÁRKI kutatása szerint 2009-ben a települések 48%-a rendelkezett honlappal¹⁵, míg a KSH szerint 2011-ben az önkormányzatok 56%-a volt elérhető a világhálón.¹⁶ Sőt az egyes rendszerek, nyilvántartások közötti átjárhatóság még ma sem megoldott minden esetben.

A Korruptiókutató Központ Budapest 2014-es felmérése¹⁷ a nyitottsági indexet (az adatokhoz való hozzáférhetőséget és azok átláthatóságát) és a törvényiszteleti indexet (a kötelezően közzéteendő adatok közzétételét) vizsgálta. A felmérésben 23 fővárosi kerület, a 23 megyei jogú és további 322 város vett részt. Az általános kutatás eredményeképpen megállapítható, hogy egy önkormányzati honlap fejlettségét gyakran a térségi elhelyezkedés, pénzügyi háttér, a lakosság létszáma, összetétele és az önkormányzat mérete is befolyásolja. Ennek ellenére a felmérésből egyértelműen kitűnik, hogy gyakran az átláthatóság és az információk közzététele tekintetében a kisebb önkormányzatok megelőzik még a megyei jogú városokat is. Jelenleg a legnyitottabb önkormányzat Sopron, a legtörvényiszteletőbb pedig holtversenyben Budapest XXIII. kerület, Kaba, Mezőberény, Pilisvörösvár, Sopron, Zalaegerszeg.

„Mégis haladni kell a korrall – ahogy az az Európai Unió ajánlásaiból is kiderül –, ezért olyan környezetet kell teremtenünk, amelyben a közigazgatás a megkívánt közbizalmat a hagyományos ügyintézéshez hasonló szinten, elektronikusan, informatikai eszközök segítségével is garantálni képes.

Az információs társadalom megjelenésével, az új technikai fejlődéssel azonban új társadalmi igények is születtek, amelyek a közigazgatásra is hatással vannak. Az infokommunikációs technikák beépítése a közigazgatásba lehetővé teszi az emberi munkaerő automatizálását és minimálisra csökkentését. El kell ismernünk, hogy vannak olyan munkafolyamatok, amelyek nem feltétlenül igényelnek szakképzett személyzetet, egy géppel helyettesíthető az ember, csökkentve a költségeket, a hibalehetőséget és növelve a gyorsaságot, hatékonyságot.”¹⁸

A mi témánk szempontjából most az első két, a *portalógiával* kapcsolatos szint megvalósulásával foglalkozunk és kutatjuk hazai jogi háttérét. Célunk, hogy áttekintsük, a hazai jogalkotásban hol kapott helyet az uniós akcióterv ajánlása és milyen kötelezettségeket fogalmaznak meg a jogszabályok kifejezetten a helyi önkormányzatok elektronikus közzétételére vonatkozóan.

Célcsoportunkat azért szűkítettük le a helyi önkormányzati igazgatási alrendszerre, mert a közigazgatáson belül megkülönböztetett szerepük, speciális jogállásuk van. Ők vannak legközelebb a lakossághoz, első szinten ők találkoznak a helyi igényekkel, ezért ha célunk, hogy az e-közigazgatást megvalósítsuk, általánossá és természetessé tegyük az IKT-eszközök alkalmazását a közigazgatásban, akkor kiemelt figyelmet kell fordítanunk az önkormányzatok elektronikus rendszerei fejlesztésére, a munkafolyamatok modernizálására, az általános gondolkodásmód megváltoztatására helyi szinten.

Egyértelműen látszik, hogy Magyarországon (legalábbis helyi szinten) még az első két szint (honlapok létrehozása, tartalommal feltöltése, nyomtatványok, ügyleírások, tájékoztatók elérhetővé tétele) is gondot okoz, és a harmadik, negyedik szintről nem is igazán beszélhetünk. Ezekre vonatkozóan csak szívesen alkalmazásokkal találkozunk.

2. A CLBPS E-ÜGYINTÉZÉSI SZINTJEINEK MEGJELENÉSE A HAZAI JOGALKOTÁSBAN

Az Alaptörvény értelmében „mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.”¹⁹ Ennek feltételeként „Magyarország [...] biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit.”²⁰ „A társadalmi átalakulás szinte törvényszerű következményeként fokozatosan sikerült létrehozunk a világ egyik legszigorúbb adatvédelmi szabályozását. Ez sokak szerint gátja az elektronikus ügyintézés gyorsabb terjedésének.”²¹

Az Alkotmánybíróság határozatában kifejtette, hogy „az információkhoz való hozzáférhetőség, az információk szabad áramlása különösen a közhatalom és az állam szervei tevékenységének átláthatósága körében alapvető jelentőségű.”²²

„A közérdekű adatok megismeréséhez való alkotmányos jog, mint a kommunikációs alapjogok egyik nevesített joga [...] nem korlátozhatatlan alapjog ugyan, de a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának egyik feltételeként és annak részeként kitüntetett alkotmányos védelemben részesül. [...] A nyílt, áttetsző és ellenőrizhető közhatalmi tevékenység, általában az állami szervek és a végrehajtó hatalom nyilvánosság előtti működése a demokratizmus egyik alapköve, a jogállami államberendezkedés garanciája.”²³

A tájékoztatás magában foglalja az egyedi **adatigénylést** és a rendszeres közzétételt. Az egyedi adatigénylés irányulhat az érintett személyes adataival kapcsolatos adatkezelésre²⁴ és **közérdekű** vagy közérdekből nyilvános adatokra egyaránt.

Személyes adattal kapcsolatban az érintett kérelmére az adatkezelő tájékoztatást ad az érintett általa kezelt, illetve az általa vagy rendelkezése szerint megbízott adatfeldolgozó által feldolgozott adatairól, azok forrásáról, az adatkezelés céljáról, jogalapjáról, időtartamáról, az adatfeldolgozó nevéről, címéről és az adatkezeléssel összefüggő tevékenységéről, továbbá – az érintett személyes adatainak továbbítása esetén – az adattovábbítás jogalapjáról és címzettjéről. Az adatkezelő köteles a kérelem benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban **30** napon belül, közérthető formában, az érintett erre irányuló kérelmére **írásban** megadni a **tájékoztatást**.²⁵

Törvény értelmében az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervnek vagy személynek lehetővé kell tennie, hogy a kezelésében lévő közérdekű adatot és közérdekből nyilvános adatot erre irányuló igény alapján **bárki** megismerhesse.²⁶ Ez a megismerés történhet egyedi kérelemre, illetve a szerv részéről **rendszeres** hozzáférhetővé tétellel. „Amennyiben az adat a társadalom nagyobb csoportjait érinti vagy érdekli, azt elérhetővé kell tenni oly módon, hogy kérés nélkül is megismerhető legyen. Ezt szolgálja a közzététel intézménye, amely a közérdekű adatok kezelőit pozitív cselekvésre ösztönzi abban a tekintetben, hogy minél több kezelésükben lévő adatot kérés nélkül is hozzáférhetővé tegyenek a nyilvánosság számára.”²⁷

A közérdekű adat megismerése iránt szóban, írásban vagy elektronikusan bárki igényt nyújthat be. A közérdekű adat megismerésére irányuló igénynek az adatot kezelő közfeladatot ellátó szerv az igény tudomására jutását követő legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 15 napon belül tesz eleget. Az adatigénylésnek közérthető formában és – amennyiben ezt az adatot kezelő közfeladatot ellátó szerv aránytalan nehézség nélkül teljesíteni képes – az igénylő által kívánt technikai eszközzel, illetve módon kell eleget tenni. Ha a kért adatot korábban már elektronikusan formában nyilvánosságra hozták, az igény teljesíthető az adatot tartalmazó nyilvános forrás megjelölésével is. Az adatigénylést nem lehet elutasítani arra való hivatkozással, hogy annak közérthető formában nem lehet eleget tenni. A közfeladatot ellátó szervnek a közérdekű adatok megismerésére irányuló igények teljesítésének rendjét rögzítő szabályzatot kell készítenie.²⁸ Ez utóbbi rendelkezés már a rendszeres közzétételhez köthető.

A közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogot törvény (pl. honvédelmi, nemzetbiztonsági érdekből) vagy uniós jogi aktus korlátozhatja. Speciális esetet képez a minősített adatok védelme, ahol a titokban maradáshoz fűződik érdek, illetve a döntés-előkészítő adatok köre, amelyek főszabály szerint 10 évig titkosak, azt követően pedig az adatot kezelő szerv vezetőjének engedélyétől függ nyilvánossága. Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy ebben az esetben a döntés „az érintett szerv diszkrecionális jogkörébe tartozik, s az csak formálisan vizsgálható felül. Egy alapvető jog érvényesülése azonban nem függhet az adatkezelő szerv ilyen döntésétől.”²⁹

A minősített adatok vonatkozásában a titkosítás szintjei a következők:

- rendkívül súlyosan károsítja a minősítéssel védhető közérdeket – minősítés: szigorúan titkos – legfeljebb 30 évre,
- súlyosan károsítja a minősítéssel védhető közérdeket – minősítés: titkos – legfeljebb 30 évre,
- károsítja a minősítéssel védhető közérdeket – minősítés: bizalmas – legfeljebb 20 évre,
- hátrányosan érinti a minősítéssel védhető közérdeket – minősítés: korlátozott terjesztésű – legfeljebb 10 évre zárható ki a nyilvánosság.

Az ilyen adatokra vonatkozó adatkezelés, tájékoztatás elvei:

- csak törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén, a védelemhez szükséges minősítési szinttel és feltétlenül szükséges ideig (szükségesség, arányosság elve),
- azok számára ismerhető meg, akiknek az (állami vagy köz-) feladatellátásához feltétlenül szükséges (szükséges ismeret elve),
- illetéktelen személyek számára nem válhat hozzáférhetővé, megismerhetővé (bizalmasság elve),
- csak a jogosult módosíthatja vagy semmisítheti meg (sérthetlenség elve),
- a jogosult által szükség szerint elérhető és felhasználható legyen (rendelkezésre állás elve),
- a Nemzeti Biztonsági Felügyelet engedélyével, ha az állami vagy közfeladat ellátásához nélkülözhetetlen.³⁰

Témánk szempontjából a közérdekű adatokkal kapcsolatos rendszeres közzétételre koncentrálunk a továbbiakban és megpróbálunk képet formálni arról, hogy egy önkormányzati honlapnak milyen jogi elvárásoknak kell megfelelnie. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a technikai, logikai, formai felépítés bemutatása nem célunk.

Magyarországon a CLBPS ajánlás portalógiával kapcsolatos szintjeinek jogrendszerbe adaptálása az általános, különös és speciális közzétételi listák tartalmának az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvényben³¹ (továbbiakban: Eit.) való rögzítésével és az elektronikus tájékoztató szolgáltatásnak a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényben (továbbiakban: Ket.) való definiálásával történt meg.

Az Unió is hangsúlyozza, hogy „a közsféra valamennyi, általában rendelkezésre álló – nemcsak politikai, hanem az igazságszolgáltatási, közigazgatási vonatkozású – dokumentumának nyilvánosságra hozatala alapvető eszköze a tudáshoz való jog kiterjesztésének, amely a demokrácia egyik alapelve.”³²

A jogalkotó figyelemmel volt a helyi önkormányzati alrendszer korlátozott erőforrásaira és elmaradott infrastruktúrájára, ezért az elektronikus közzétételi kötelezettség a megyei önkormányzatokat és az 50 000-nél nagyobb lakónépességű városokat 2007. január 1-jétől, az egyéb helyi önkormányzatokat 2008. július 1-jétől terhelte.

2011-ben a korábbi adatvédelmi törvényt és az Eit.-t hatályon kívül helyezték, és létrehozták az információs önrendelkezési jogról és elektronikus információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvényt (továbbiakban: Info tv.), továbbra is fenntartva az önkormányzatok elektronikus közzétételi kötelezettségét. Életre hívását a törvény indoklása szerint az elmúlt két évtized tapasztalatai és az információtechnológia elterjedése, ennek nyomán változó társadalmi szokások, illetve a globalizáció által teremtett új helyzet tették időszzerűvé.³³

Az Info tv. megerősíti és részletezi az Alaptörvény kapcsolódó rendelkezéseit: „A közfeladatot ellátó szerv a feladatkörébe tartozó ügyekben – így különösen az állami és önkormányzati költségvetésre és annak végrehajtására, az állami és önkormányzati vagyon kezelésére, a közpénzek felhasználására és az erre kötött szerződésekre, a piaci szereplők, a magánszervezetek és -személyek részére különleges vagy kizárólagos jogok biztosítására vonatkozóan – köteles elősegíteni és biztosítani a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását.”³⁴

2.1. Elektronikus közzététel, avagy az Info tv.-ből fakadó kötelezettségek

A törvény indoklása szerint „a közzététel hagyományos (az elektronikus-tól eltérő) módja számos lehet: az erre köteles szerv az általa szerkesztett időszaki kiadványok, közkönyvtárak részére átadott kötetek, beszámolók, prospektusok útján juttathatja el a nyilvánossághoz a közérdekű adatokat. A mai technikai viszonyok között azonban kézenfekvő élni az elektronikus közzététel lehetőségével.”³⁵

Az Info tv. az elektronikus közzétételi kötelezettség tartalmának meghatározása érdekében megjelölte

- a kötelezettség alanyait (jelen cikk keretében most csak a helyi önkormányzatokról lesz szó),
- tartalmát (közérdekű adatok listákba tömörítve),
- határidejét és időtartamát (adatfajtánként mellékletben),
- a közzététel helyét.

Az **általános közzétételi listát** a törvény melléklete tartalmazta, megszabva az egyes adatfajtákat, a frissítés és az archiválás szabályait. A különös közzétételi listát az egyes ágazatokra, szervtípusokra vonatkozóan jogszabály írhatta elő, míg az egyedi közzétételi lista tartalmát a közzétételre kötelezett szerv vezetője és jogszabály határozhatta meg a törvény értelmében. Önkormányzat esetében az egyedi közzétételi lista megállapítása és módosítása – a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (továbbiakban: NAIH) véleményének kikérésével – a testület hatáskörébe tartozik.

Ezen kötelezettségnek választásuk szerint saját vagy társulásaik által közösen működtetett, illetve a felügyeletüket, szakmai irányításukat vagy működésükkel kapcsolatos koordinációt ellátó szervek által fenntartott, valamint az erre a célra létrehozott központi honlapon való közzététellel tehetnek eleget.³⁶ Ez az **önkormányzatok** esetében azt jelentette, hogy vagy **saját honlapot** hoztak létre, vagy ha társulás tagjai voltak, akkor a társulás dönthetett úgy, hogy a társulási honlapon jeleníti meg a tagjaira vonatkozó közérdekű adatokat. Ebben az esetben azonban figyelni kellett arra, hogy az egyes önkormányzatok adatai jól elkülöníthetők legyenek. Az önkormányzatok esetében a törvényességi felügyeletet a területi kormányhivatalok látják el, ezért az önkormányzatok választása alapján a kormányhivatal honlapján is eleget tehettek elektronikus közzétételi kötelezettségüknek.

Mindemellett a közérdekű adatok összesített közzétételére a jogalkotó létrehozta a www.kozadat.hu oldalt³⁷ és párját, a www.kozadattar.hu-t, amelyet a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium szakmai felügyelete alatt a Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. üzemeltet.³⁸ Az önkormányzatok leíró adat formájában erre az elektronikus felületre is kötelesek megküldeni a közzétételre váró közérdekű adatokat. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a két kötelezettség egymástól független, azaz az önkormányzat elektronikus közzétételének saját, társulási vagy a kormányhivatal oldalán való teljesítése mellett a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság **NAIH-419-2/2014/IV.** ügyiratszámú állásfoglalása és az Info tv. 37/B. § (2) bekezdése alapján ezen oldalon is köteles folyamatosan aktualizálni adatait, illetve ez fordítva is igaz, azaz elektronikus közzétételi kötelezettségét a közadattárhoz csatlakozással nem váltja ki.³⁹

Milyen információkat kell / kellene egy önkormányzati honlapnak tartalmaznia az Info tv. szerint?⁴⁰

- Szervezeti, személyzeti anyagok
  - név, elérhetőség,
  - szervezeti egységek,
  - feladatok,
  - a szerv felügyelete, ellenőrzése alatt álló vagy tulajdonában levő szervezetek, gazdálkodó szervezetek, közalapítványok, költségvetési szervek, lapok felsorolása,
  - felettes szerv adatai.
- Tevékenységre, működésre vonatkozó adatok
  - jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök, SZMSZ, ügyrend, adatvédelmi é adatbiztonsági szabályzat,
  - önként vállalt feladatok,
  - hatósági eljárási szabályokról, illetékről, határidőről, jogorvoslatról tájékoztató, kapcsolódó dokumentumok, jogszabályok jegyzéke,
  - ügyfelfogadás, időpontfoglalás rendje,
  - közszolgáltatások listája,
  - adatbázisok, nyilvántartások leíró adatai,
  - testületi ülések előkészítésének rendje (ez szinte sehol sincs),
  - **testületi ülések anyagai (meghívók, előterjesztések, rendeletek, határozatok, jegyzőkönyvek, beszámolók),**
  - hirdetések, közlemények,
  - az önkormányzat által kiírt pályázatok (felhívás, eredmény, indoklás),
  - közérdekű adatok megismerésének rendje,
  - ellenőrzések eredményei,
  - kötelező statisztikai adatszolgáltatás adatai,
  - közérdekű adatok hasznosítására vonatkozó szerződések, ÁSZF, újrahasznosítás céljára elérhető közadatok⁴¹, díjak, jogorvoslati tájékoztató, megállapodások,
  - különös, egyedi közzétételi lista.
- Gazdálkodási adatok
  - éves költségvetés, beszámoló,
  - létszám, juttatások,
  - ötmillió Ft feletti szerződések,

- közbeszerzési információk (éves terv, összegzés az ajánlatok elbírálásáról, szerződésekről),
- uniós pályázatok.

A törvény rendelkezéseit elemezve a következő általános követelmények szem előtt tartásával kell a honlapot létrehozni és az adatokat publikálni:

- a közfeladatot ellátó szervek feladatkörükbe tartozó ügyekkel kapcsolatos közérdekű adatokat digitális formában kell közzétenni,
- az adatok bárki számára személyazonosítás nélkül elérhetők legyenek, fontos az adatok korlátozástól mentesen hozzáférhetősége is,
- a tartalom legyen kinyomtatható,
- vagy igény szerint részleteiben is adatvesztés és -torzulás nélkül kimásolható,
- a közzététel a kimásolás és a hálózati adatátvitel szempontjából is díjmentes szolgáltatás,
- a közzétett adatok megismerése személyes adat közléséhez nem köthető,
- az adatok legyenek pontosak,
- naprakészek,
- hitelesek,
- folyamatosan elérhetők.⁴²

Ha az előbbi követelményeket a gyakorlatban vizsgáljuk, akkor a következő szempontokra kell figyelemmel lennünk az elektronikus közzététel megvalósításánál:

1. A **Közérdekű adatok** hivatkozásnak a nyitóoldalon kell szerepelnie.
2. Nem elég, ha a honlap elszórtan tartalmazza, az általános közzétételi listában szereplő valamennyi adatot, hanem a törvény melléklete szerinti bontásban, külön ikon alatt valamennyi adatot elérhetővé kell tenni vagy az adat pontos helyére hivatkozó linket kell elhelyezni.
3. A tagolásra vonatkozóan az Info tv. mellett a közzétételi listákon szereplő adatok közzétételéhez szükséges **közzétételi mintákról** szóló 18/2005. (XII. 27.) Korm. rendelet is tartalmaz iránymutatást.
4. **Közzétételi szabályzat** elkészítése is kötelező, amely a közzététel, helyesbítés, frissítés, eltávolítás részletes rendjét és az ezekkel kapcsolatos munkaköröket tartalmazza.⁴³
5. Az Info tv. részletesen szabályozza, mely adatfajta milyen gyakran kell frissíteni, hogyan kell archiválni, ezért nagyon fontos az **események naplózása**. Ennek során nemcsak a közzététel / helyesbítés / eltávolítás / frissítés nyomon követése fontos, hanem az **esemény rögzítőjének személye** is az esetleges felelősség megállapítása érdekében.
6. **Adatváltozás** esetén annak **tényét és idejét** is fel kell tüntetni a honlapon. A régi adat elérhetővé tétele a megőrzési idő végéig nem szüntethető meg.
7. A közzétételre szolgáló honlapon közérthető formában tájékoztatást kell adni a közérdekű adatok egyedi igénylésének szabályairól. Az igénylésre vonatkozó részletes eljárási szabályokat⁴⁴ az önkormányzatnak be kell tartania. A tájékoztatásnak tartalmaznia kell az igénybe vehető jogorvoslati lehetőségek ismertetését is. Tehát mindenképpen el kell helyezni egy „Közérdekű adatok megismerésének / igénylésének rendje” ikont, amely tartalmazza az előbbi szabályokat. Emellett egy, a közérdekű adatok megismerésére irányuló igények teljesítésének rendjét rögzítő **szabályzatot** is készítenie kell.
8. Ha az **adatközlő**⁴⁵ és **adatfelelős**⁴⁶ személye elválik egymástól, a felelősség tisztázása és az elektronikus közzétételi kötelezettség teljesítése érdekében **belső szabályzatban** kell rendelkezni a részletes szabályokról.
9. **Adatvédelmi és adatbiztonsági szabályzatot** kell készíteni, amelyet szintén fel kell tenni a honlapra.⁴⁷
10. Az egyes elemek tekintetében – mivel sokszor egyéb jogszabályi kötelezések eredményeképpen több helyre is megküldeni vagy feltölteni szükséges ugyanazon adatokat – elég a megfelelően **pontos hivatkozás** arra vonatkozóan, hogy az adott adat hol található meg. Pl. rendeletek esetében a www.njt.hu konkrét linkjére. A **közzadattárnál**⁴⁸ pedig az önkormányzati honlap allapjára. A **közzadattárra való hivatkozás** elhelyezése kötelező az önkormányzati honlapon.
11. Az adott szerv vonatkozásában értelmezhetetlen közzétételi egységeket is fel kell tüntetni, de a pontos tájékoztatás érdekében jelezni kell, hogy az adat nem áll rendelkezésre.⁴⁹

12. A kommunikációban jelentősen gátolt személy számára a közszolgáltatások igénybevételekor lehetővé kell tenni a tájékozódás és a személyi segítség feltételeit. Az információs társadalom nyújtotta lehetőségek erősítik az esélyegyenlőséget a fogyatékos személyek számára. A fogyatékos személyt az információs esélyegyenlőség megilleti az információs társadalmi szolgáltatások igénybevételekor. A honlapot úgy kell kialakítani, hogy a **vakok és gyengénlátók által széles körben használt eszközökkel is olvasható** legyen. A fogyatékos személy számára – figyelembe véve a különböző fogyatékosági csoportok eltérő speciális szükségleteit – biztosítani kell a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést.⁵⁰

13. A **szerv megszűnése** esetén a megszűnés tényét, jogalapját és a jogutódot meg kell jelölni.

Felhívjuk a figyelmet, hogy a fent leírt kötelezettségek kikényszerítésére a NAIH-nak is megvannak a megfelelő eszközei (figyelmeztetés, bírósági eljárás indítása).

2.2. Elektronikus kapcsolattartás a közigazgatásban

A Korm. határozat mellett számos törvény is beépítette a CLBPS egyes szintjeinek elvárását szabályozásába. A közigazgatás alapdokumentumaként kell megemlíteni a Ket.-et, amely az ügyfél alapvető jogaként deklarálja a közigazgatási hatósági eljárásban a kérelem elektronikus benyújtását.⁵¹ Ezt jelenleg az alábbi módokon teheti meg az ügyfél:

- biztonságos elektronikus kézbesítési szolgáltatás igénybevételével,
- ÁNYK⁵² űrlap benyújtás támogatási szolgáltatás keretében,
- elektronikus levelezés útján, az erre a célra megadott elektronikus levélcímre, ha az ügyintézési rendelkezésben az ügyfél ezt a módot nem zárta ki,
- a hatóság által biztosított internetes felületen történő dokumentumfeltöltés útján, vagy
- az ügyfél ügyintézési rendelkezésében lehetővé tett további kapcsolattartási módok alkalmazásával.⁵³

A Ket. eredeti szövege elektronikus tájékoztató szolgáltatás alatt részletesen tárgyalta, hogy egy közigazgatási szervnek honlapján milyen információkat kell feltüntetnie. Ennek Ket.-ben való szabályozása a következőkben részletezett okok miatt okafogyottá vált, és kikerült a törvényből, ma már csak utalást találunk rá.⁵⁴

Az e-ügyintézését illetően a Ket.-hez végrehajtási rendeletek kapcsolódnak, amelyek további kötelezettségeket tartalmaznak az elektronikus tájékoztatásra vonatkozóan. Az elektronikus ügyintézés részletes szabályairól szóló 85/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet szerint a hatóság a kapcsolattartás során számára elfogadható elektronikus dokumentumformátumokat köteles az elektronikus tájékoztatás szabályai szerint közzétenni. A SZEÜSZ-szolgáltatók tekintetében további kötelezettség a szolgáltatás befejezésének; a bekövetkezett biztonsági eseménynek bejelentése az Elektronikus Ügyintézési Felügyeletnek (aki pedig az ügyfeleket tájékoztatja); azonosítási szolgáltatás esetén az azonosítás biztonsági szintjéről, erősségéről, a használattal kapcsolatos kockázatokról; titkosítás vállalása esetén az alkalmazható kulcs technikai jellemzőiről való tájékoztatás. A hatóság emellett az elektronikus tájékoztatás szabályai szerint közzéteszi kézbesítési címét minden olyan elektronikus kézbesítési szolgáltatásra vonatkozóan, amelyet az ügyfelekkel vagy más hatóságokkal való kapcsolattartásra használ; illetőleg – ha elektronikus kiadmányozást végez – elektronikus tájékoztató szolgáltatása keretében közzéteszi a hatóság nevében nyilatkozatot tenni jogosult természetes személyek és informatikai eszközök elektronikus aláírásainak ellenőrzéséhez szükséges nyilvános kulcsra, illetve tanúsítványra vonatkozó adatokat (érvényes vagy visszavont).⁵⁵

2.3. Egyéb, az önkormányzatok elektronikus közzétételére vonatkozó jogi kötelezettségek

A rendeletek elektronikus közzététele, avagy a Nemzeti Jogszabálytár egyik funkciója

A két legmeghatározóbb jogszabály (Ket., Info tv.) mellett még számos olyan törvénnyel találkozunk, amely az önkormányzati honlapok létezésének általánosságára alapozva előírja bizonyos dokumentumok elektronikus közzétételét. Például az önkormányzati honlapok létezésének általánosságára alapozva előírja bizonyos dokumentumok elektronikus közzétételét. Például az önkormányzati honlapok létezésének általánosságára alapozva előírja bizonyos dokumentumok elektronikus közzétételét. Például az önkormányzati honlapok létezésének általánosságára alapozva előírja bizonyos dokumentumok elektronikus közzétételét.

A Nemzeti Jogszabálytár⁵⁶ a jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök elektronikus gyűjteménye, amely külön felületet biztosít a helyi önkormányzati rendeletek feltöltésére és lekérdezhetőségére. Ennek megfelelően valamennyi – 2013. június 30. után kihirdetett – még hatályba nem lépett önkormányzati rendelet kihirdetett szövegét itt is közzé kell tenni, illetve a már hatályba lépett rendeleteket egységes szerkezetben kezelve.

Főszabály szerint ez a kötelezettség a kormányhivatalokat terheli e célra kialakított informatikai rendszeren keresztül.⁵⁷ Ennek alapját a kormányhivatalok törvényességi felügyeleti joga⁵⁸ teremti meg, az informatikai felület pedig a www.njt.hu alatt került kialakításra.⁵⁹

Elektronikus információbiztonság

Az önkormányzatokat érintő legaktuálisabb jogi-informatikai problémát az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény (továbbiakban: lbtv.) 2013. július 1-jei hatálybalépése jelenti. A kockázatokkal arányos védelem érdekében az egyes rendszerek és azokon belül a kezelt adatok pontos meghatározására, biztonsági osztályba és a szervezetek biztonsági szintekbe sorolására volt szükség.⁶⁰

A szervezet további törvényi kötelezettsége az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy kijelölése, informatikai biztonságpolitika meghatározása, informatikai biztonsági stratégia, szabályzat kidolgozása, rendszeres oktatás, ellenőrzés biztosítása, kockázatelemzés elvégzése, biztonsági események kezelése, szükséges tájékoztatás megadása, intézkedések megtétele. Ezen kötelezettségek közül témánk szempontjából a kapcsolódó dokumentumok (stratégia, szabályzat) kiadása⁶¹ és a biztonsági események közzététele⁶² releváns.

Esélyegyenlőség

Az esélyegyenlőségről szóló törvény értelmében a helyi önkormányzat köteles helyi esélyegyenlőségi programot (továbbiakban: HEP) készíteni, amely egy helyzetelemzésből és intézkedési tervből áll.⁶³ A HEP-et a helyben szokásos módon kell kihirdetni, amely ma már a honlapon való közzétételt is jelenti.⁶⁴

Építkezéssel kapcsolatos közérdekű adatok

Bizonyos, a településképét érintő dokumentumok kiemelt közzététele szintén kötelező az önkormányzati honlapon amellyel, hogy rendelettel, határozattal történő elfogadásuk miatt az önkormányzati döntések között is jelen vannak. Ilyen kötelezettség terheli az önkormányzatot a településfejlesztési koncepció, az integrált településfejlesztési stratégia⁶⁵ és a településrendezési eszközök vonatkozásában. A koncepció és a stratégia közzététele esetén egyértelműen a honlapot jelöli meg a jogszabály⁶⁶, míg a településrendezési eszközök esetén⁶⁷ a nyilvánosság biztosítását a polgármester feladatává teszi azzal, hogy a honlapon akkor kell közzétenni, ha az információtechnológiai feltételek adottak.⁶⁸

Környezetvédelem

A környezeti információk hozzáférhetővé tétele⁶⁹ szintén nagyon fontos, amelynek érdekében az önkormányzatok az információk jegyzékét elektronikusan is közzéteszik és települési környezetvédelmi programot készítenek⁷⁰.

Az Möt.-ből fakadó kötelezettségek

Az önkormányzatok közbiztonsággal kapcsolatos feladatait már az Möt.⁷¹ is deklarálja. Először a közbiztonsági és bűnmegelőzési stratégia kidolgozását a 115/2003. (X. 28.) OGY határozat⁷² említette, amelyet 2013-ban hatályon ki-

vül helyeztek, azonban az önkormányzati kötelezettség az 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat⁷³ szövegéből most is egyértelműen látszik.

Szintén az Möt. rendelkezései között találjuk és szerepe kiemelkedő jelentőségű, ezért elektronikus közzétételére is figyelmet kell fordítani: a gazdasági program-, költségvetés-, zárszámadás-elkészítési kötelezettségét, amelyekben az önkormányzat hosszú távú fejlesztési elképzeléseit rögzíti, gazdálkodásának alapjait, forrásait, kiadásait, ezek teljesítését nevezi meg.⁷⁴ Ehhez kapcsolódik az önkormányzatok Állami Számvevőszéki ellenőrzése, amelynek jelentése nyilvános⁷⁵, ezért célszerű a honlapon kiemelten kezelni.

Az EU-s pályázatokkal kapcsolatos kötelezettségek

Az Európai Unió által támogatott projektekkal kapcsolatos kommunikációs kötelezettségeket a www.palyazat.gov.hu oldalról letölthető anyagok szépen összefoglalják. Mind az előkészítési, mind a megvalósítási és az azt követő szakaszban az önkormányzatok kötelesek az uniós forrásokról és az összeg felhasználásáról, a megvalósítás ütemezéséről a lakosságot részletesen tájékoztatni. A tájékoztatási kötelezettség összhangban áll az Info tv. általános közzétételi listájával, a részletes arculati szabályokat azonban a honlapon találjuk.⁷⁶

3. ÖSSZEGRÉS

Általában elmondható, hogy a szakrendszerek esetében az átlagos CLBPS szint kétszeresére növekedett, a prioritás szempontjából legjelentősebb adóügyi rendszerek esetében pedig jelenleg az e-közigazgatási, CLBPS fejlesztését célzó uniós projektek (GVOP 4.3.1.) előtti szint átlagának több mint háromszorosa. A CLBPS 4. szintjének lefedettsége igen csekély a kedvezményezettek körében, a GVOP 4.3.1. nyertesei között végzett felmérés szerint a válaszadók közül mindössze két önkormányzat e-közigazgatási rendszerének valamely része alkalmas a CLBPS 4. szintű ügyintézésre. E két kedvezményezett közül is csak néhány szakhatósági rendszer esetében megoldott az ilyen szintű ügyintézés.⁷⁷

Az EKOP keretében kiírt önkormányzati ASP központi projekt már reményt keltő kezdeményezés, de még mindig szigetszerű (bár a pályázati felhívásban az szerepel, hogy az ASP projekt országos kiterjesztése várható) és messze áll a 4. szint (a teljes e-ügyintézés) elérésétől.⁷⁸ Ha az ASP központ tervezett szolgáltatásai megvalósulnak, az nagy előrelépést jelenthet az önkormányzatok számára, mind a honlapon közzétett tartalom fejlesztése, mind a szakrendszerek kínálta szabványosítás, interoperabilitás tekintetében.

Ha csak a CLBPS-ajánlás első két szintjének fejlődését nézzük, azaz honlap meglétét és tartalommal feltöltését (tájékoztatók, ügyleírások, formanyomtatványok), akkor sajnos azt kell látnunk, hogy – mint ahogy általában az e-ügyintézés terén is – lassú a változás. A hozzáállás, a munkafolyamatok megváltoztatására, bizalomra (és persze a megfelelő pénzügyi háttérre) van szükség. „A változásnak alapvetően két fajtáját különböztethetjük meg: a morfosztatikus, illetve a morfogenetikus változást. Az elsőfokú vagy morfosztatikus változás egy adott rendszer keretein belül zajlik le, miközben maga a rendszer változatlan marad. A másodfokú vagy morfogenetikus változás magának a rendszernek a megváltozása.”⁷⁹ Míg a portálójával kapcsolatos elvárások tekintetében talán elegendő lenne az első, addig az e-ügyintézés mindenképpen a második típusú változás meglépését igényli.

A változáshoz különböző problémákkal kell megküzdenünk, amelyek egy része megoldható, viszont vannak bonyolult (algoritmizálható, több megoldási alternatívával) és zavaros problémák (nem behatárolható, nem egyértelmű, bizonytalan, hiányzik az eszközrendszer). A jogalkotóknak ezen problémákra figyelemmel kell / kellene megalkotniuk a szükséges szabályokat, az önkormányzatoknak pedig törekedniük kellene mind a jogi, mind az ügyféli oldalon fellépő igényeknek való megfelelésre.⁸⁰

Jegyzetek

- * A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése országos program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.
- 1 SZITNER Károly: Út az elektronikus közigazgatáshoz. Új Magyar Közigazgatás, 4/2009. 5. o.
- 2 TÓZSA István: Az elektronikus közigazgatás helyzete. Új Magyar Közigazgatás, 5/2012. 2. o.
- 3 Nemzeti Informatikai Stratégia (1995), Magyar válasz az Információs Társadalom kihívásaira (1999), Tézisek az Információs Társadalomról (2000), Magyar Informatikai Charta (2000), Nemzeti Információs Társadalom Stratégia (2001).
- 4 A Magyar Információs Társadalom Stratégiáról és annak végrehajtásáról szóló 1126/2003. (XII. 12.) Kormány határozat. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=78518.109830 [2014. október 22.]
- 5 Árva Zsuzsanna – Balázs István – Barta Attila – Veszprémi Bernadett: Közigazgatás-elmélet. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012. 175–176. o.
- 6 Common List of Basic Public Services, az eEurope 2005 akcióterv része. [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52002DC0263:EN:HTML:COM\(2002\)263](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52002DC0263:EN:HTML:COM(2002)263) [2014. augusztus 20.]
- 7 A CLBPS az e-ügyintézés szintjei mellett egy 12+8-as listát is meghatározott a magánszemélyek és vállalkozások számára, kijelölve, mely szolgáltatások elektronizálását preferálja és várja el, azonban a tanulmány mondanivalója szempontjából számunkra ez utóbbi téma irreleváns, ezért nem foglalkozunk vele.
- 8 European Commission DG: Information Society, Web-based Benchmark on electronic Public Services 7th Measurement Methodology report 2.0. B1831 Diegem, Belgium (21.03.2007) – (Információs Társadalom, 7. fellépés: Az elektronikus közszolgáltatások módszertani jelentése 2.0)
- 9 Árva Zsuzsanna – Balázs István – Barta Attila – Veszprémi Bernadett: Magyar közigazgatási jog. Általános Rész II. kötet, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2013. 202. o.
- 10 2010. május 13-án hatályon kívül helyezték.
- 11 Árva Zsuzsanna – Balázs István – Barta Attila – Veszprémi Bernadett: Magyar közigazgatási jog. Általános Rész II. kötet, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2013. 203. o.
- 12 Lasse BERTZEN, Morten Goodwin OLSEN: Benchmarking e-Government – A Comparative Review of Three International Benchmarking Studies" icds, pp. 77–82., 2009, Third International Conference on Digital Society, 2009, BUDAI Balázs Benjámín: Az közigazgatás és az elektronikus közigazgatási fejlesztések hatékonyságának mérése napjainkban. Új Magyar Közigazgatás, 5/2012. 13–29. o.
- 13 IKT eszközök és használatuk 2011. 7. o. Központi Statisztikai Hivatal 2012. december. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/ikt/ikt11.pdf> [2014. augusztus 20.]
- 14 Infokommunikációs (IKT) eszközök és használatuk a háztartásokban és a vállalati (üzleti) szektorban, 2012. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/ikt/ikt12.pdf> [2014. augusztus 20.]
- 15 Épülnek az e-önkormányzatok. eNET, 2009. www.enet.hu/hirek/epulnek-az-e-onkormanyzatok/?lang=hu [2014. augusztus 21.]
- 16 A magyarországi önkormányzatok honlapjainak értékelése 2004–2009. TÖÖSZTÁRKI, 2009. <http://www.slideshare.net/kimberlite/nkormnyzati-honlapokrtkelse> [2014. augusztus 21.]
- 17 IKT eszközök és használatuk 2011. 7. o. Központi Statisztikai Hivatal 2012. december. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/ikt/ikt11.pdf> [2014. augusztus 20.]
- 18 Törvénytisztelők-e a magyar önkormányzatok? Korruptiókutató Központ Budapest, 2014. <http://www.crcb.eu/?p=635> [2014. augusztus 21.]
- 19 Közigazgatási jog. Fejezetek szakigazgatásaink köréből. I. kötet. szerk.: Lapsánszky András, Complex Kiadó, Budapest, 2013. 345. o.
- 20 Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.248458 [2014. október 22.]
- 21 Alaptörvény IX. cikk (2)–(3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.248458 [2014. október 22.]
- 22 SZITNER Károly: Út az elektronikus közigazgatáshoz. Új Magyar Közigazgatás, 4/2009. 4. o.
- 23 **34/1994. (VI. 24.) AB határozat.** <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/8203E92E387E5819C1257ADA00526012?OpenDocument> [2014. október 22.]
- 24 **34/1994. (VI. 24.) AB határozat.** <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/8203E92E387E5819C1257ADA00526012?OpenDocument> [2014. október 22.]
- 25 Info tv. 14. § a) pontja. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 26 Info tv. 15. § (1), (4) bek. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 27 Info tv. 26. § (1) bek. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 28 SZILÁGYI Károly – JÓRI András – SZABÓ Máté Dániel: Az információs szabadság elektronikus kézikönyve. <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/informacioszabadsag/ch02s25.html> [2014. október 22.]
- 29 Info tv. 28. § (1) bek., 29. § (1), (2), (6) bek. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 29 **12/2004. (IV. 7.) AB határozat.** <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/AF42E78DB63FC81EC1257ADA00527C07?OpenDocument> [2014. október 22.]
- 30 A minősített adatok védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény 2. §, 10. § (1) bek. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=126195.265401 [2014. október 22.]
- 31 A törvény elektronikus közzétételre vonatkozó szabályozási hátterét az Európai Parlament és a Tanács a közzétételre vonatkozó információk további felhasználásáról szóló 2003/98/EK irányelve jelenti, amely kimondja, hogy „a közigazgatási szerveknek dokumentumaikat, amennyiben ez lehetséges és ésszerű, a rendelkezésre álló formátumban vagy nyelven elektronikus eszközökön keresztül kell elérhetővé tenniük. [...] Ez nem jelent kötelezettséget a közzétételre számra arra, hogy [...] létrehozza vagy átalakítsa a dokumentumokat, illetve azokból kivonat készítsen, amennyiben ez aránytalan, egy egyszerű műveleten túlmutató erőfeszítést jelentene... [a dokumentumokat] olyan formátumban kell elérhetővé tenniük, amely nem függ egy meghatározott szoftver alkalmazásától. Ahol ez lehetséges és ésszerű, a közigazgatási szerveknek figyelembe kell venniük a dokumentumok a fogyatékos személyek általi, illetve érdekében történő további felhasználásának lehetőségeit.” [preambulumban (1) bek., 5. cikk (2) bek.] <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003L0098-20130717&qid=1413982432735&from=HU> [2014. október 22.]
- 32 Az Európai Parlament és a Tanács a közzétételre vonatkozó információk további felhasználásáról szóló 2003/98/EK irányelvnek preambulumban (16) bekezdés. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003L0098-20130717&qid=1413982432735&from=HU> [2014. október 22.]
- 33 <http://www.parlament.hu/irom39/03586/03586.pdf> [2014. október 22.]
- 34 Info tv. 32. §. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 35 <http://www.parlament.hu/irom39/03586/03586.pdf> [2014. október 22.]
- 36 Info tv. 33. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 37 Info tv. 37/A. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. augusztus 16.]
- 38 BudaI Balázs Benjámín: Az e-közigazgatás elmélete. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014. 212. o.
- 39 http://www.naih.hu/files/Infoszab-allasf-NAIH-419-2014-v_OK-e-kozvetetel.pdf [2014. augusztus 16.]
- 40 A felsorolás csak példálózó!
- 41 A közadatok újrahasonosításáról szóló 2012. évi LXIII. törvény 6. §, 21. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=148883.248564 [2014. augusztus 16.]
- 42 Info tv. 32. §, 33. § (1) bekezdése, 35. § (1)–(2) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 43 Az önkormányzati portálok technikai, formai felépítésével kapcsolatban lásd bővebben: BUDAI Balázs Benjámín: Az e-közigazgatás elmélete. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014. 357–372. o., BudaI Balázs Benjámín – Szakolyi András: Interaktív önkormányzat, Magyar Mediprint Szakkönyvkiadó, Budapest, 2005. 26–35. o., Az e-közigazgatás alapjai a helyi önkormányzatokban. szerk. Kópiás Bence – Molnár Szilárd, KSZK, Budapest, 2008. 62–69. o.
- 44 A közérdekű adatok elektronikus közzétételére, az egységes közadattervező rendszerre, valamint a központi jegyzék adattartalmára, az adatintegrációra vonatkozó részletes szabályokról szóló **305/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet** 3. §. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=96366.242171 [2014. augusztus 17.]
- 45 Info tv. 26–31. §. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 46 Info tv. 3. § 20. pontja: az a közfeladatot ellátó szerv, amely – ha az adatfelelős nem maga teszi az adatot – az adatfelelős által hozzá eljuttatott adatait honlapon közzéteszi; http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 47 Info tv. 3. § 19. pontja: az a közfeladatot ellátó szerv, amely az elektronikus úton közzéteendő közérdekű adatot előállította, illetve amelynek a működése során ez az adat keletkezett; http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 48 Info tv. 24. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139257.262814 [2014. október 22.]
- 49 Az Info tv. 33. § (1) bekezdése alapján a közérdekű adatok megküldése a www.kozadat.hu-ra is kötelező, amelynek részletszabályait a 305/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet tartalmazza. A közfeladatot ellátó szervek számára rendelkezésre álló információs felület a www.kozadattar.hu. [2014. augusztus 18.]
- 50 A közzétételi listákon szereplő adatok közzétételéhez szükséges közzétételi mintákról szóló 18/2005. (XII. 27.) Korm. rendelet 2. § (2) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=93366.260772 [2014. augusztus 18.]
- 51 A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 7. § (1)–(2) bek., 7/A. §. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=34535.266665 [2014. október 22.], 305/2005. (XII. 25.) Korm. rendelet 5. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=96366.242171 [2014. augusztus 17.]
- 52 Ket. 8. §, 28/A. § (1) bekezdés ab, bb), c) pontja, (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=85989.266673 [2014. augusztus 20.]
- Általános Nyomatványkiváltó.

- ⁵³ Az elektronikus ügyintézés részletes szabályairól szóló 85/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=148205.255545#foot_2_place [2014. augusztus 21.]
- ⁵⁴ Ket. 172. § t) pontja. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=85989.266673 [2014. augusztus 20.]
- ⁵⁵ A szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatásokról és az állam által kötelezően nyújtandó szolgáltatásokról szóló 83/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet 3. § (3) bek., 22. §, 45. § (5) bek., 50. § (2) bek., 60. §, 76. § (1) bek. www.njt.hu [214. augusztus 20.]
- ⁵⁷ A Nemzeti Jogszabálytárról szóló 338/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet 4. § (1)–(2) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=142900.253970 [2014. augusztus 16.]
- ⁵⁸ Magyarország Alaptörvénye 34. cikk (4) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.248458 [2014. augusztus 20.]
- Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011 évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban: Möt.v.) 51. § (2) bekezdése, 127. §, 143. § (2) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139876.265668 [2014. augusztus 20.]
- ⁵⁹ A helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének részletes szabályairól szóló 119/2012. (VI. 26.) Korm. rendelet 5. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=150959.253976 [2014. augusztus 20.]
- 338/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet 8/A. §. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=142900.253970 [2014. augusztus 16.]
- Az önkormányzati rendeleteknek és jegyzőkönyveknek a fővárosi és megyei kormányhivatalok részére történő megküldésének rendjéről szóló 23/2012. (IV. 25.) KIM rendelet 1. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=148292.254547 [2014. augusztus 20.]
- ⁶⁰ A biztonsági szint az adott szervezet legmagasabb biztonsági osztályú rendszer besorolásához igazodik.
- ⁶¹ lbtv. 11. § (1) bekezdés f) pontja. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=160206.265413 [2014. augusztus 20.]
- ⁶² Az elektronikus információszabadságról szóló törvény hatálya alá tartozó egyes szervezetek hatósági nyilvántartásba vételének, a biztonsági események jelentésének és közzétételének rendjéről szóló 73/2013. (XII. 4.) NFM rendelet 8. § (1) bekezdése, 9. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=165312.253034 [2014. augusztus 20.]
- ⁶³ Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 31. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=76310.262785#foot84 [2014. augusztus 21.]
- A HEP elkészítésének részletszabályait a 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet határozza meg.
- ⁶⁴ A helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról szóló 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet 3. §. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140310.251694 [2014. augusztus 21.]
- ⁶⁵ A településfejlesztési koncepció hosszú távra rendszerbe foglalja az önkormányzat településfejlesztési szándékait, ennek keretében a területi adottságok és összefüggések figyelembevételével meghatározza a település jövőképét, javaslatot tesz a helyi környezet, társadalom, gazdaság és az infrastruktúra átfogó fejlesztésére, a műszaki, az intézményi, valamint a táji, természeti és ökológiai adottságok fenntartható hasznosítására. A településfejlesztési koncepcióban foglaltakat a települési önkormányzat döntéseiben érvényesíti.
- Az integrált településfejlesztési stratégia a rendelkezésre álló és bevonható források ismeretében meghatározza a településfejlesztési koncepcióban meghatározott célok megvalósítását egyidejűleg szolgáló beavatkozásokat, programokat, továbbá a megvalósítás eszközeit és nyomon követését.
- Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 9/A. § (1)–(2) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30337.266663 [2014. augusztus 21.]
- ⁶⁶ A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet 30. § (7) bekezdése, 31. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=155639.260568 [2014. augusztus 21.]
- ⁶⁷ Ilyen a településszerkezeti terv és a helyi építési szabályzat.
- A településszerkezeti terv meghatározza a település alakításának, védelmének lehetőségeit és fejlesztési irányait, ennek megfelelően az egyes területrészek felhasználási módját, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését, az országos és térségi érdek, a szomszédos vagy a más módon érdekelt többi település alapvető jogainak és rendezési terveinek figyelembevételével a környezet állapotának javítása vagy legalább szinten tartása mellett.
- A helyi építési szabályzat az építés rendjét a helyi sajátosságoknak megfelelően megállapító és biztosító települési (fővárosban a kerületi) önkormányzati rendelet. 1997. évi LXXVIII. törvény 2. § 11. pontja, 10. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30337.266663 [2014. augusztus 21.]
- ⁶⁸ 1997. évi LXXVIII. törvény 8. § (4) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30337.266663 [2014. augusztus 21.]
- ⁶⁹ A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 12. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=23823.255756 [2014. augusztus 21.]
- ⁷⁰ A 2003–2008 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Programról szóló 132/2003. (XII. 11.) OGY határozat. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=76406.107027 [2014. augusztus 21.]
- ⁷¹ Möt.v. 13. § (1) bekezdés 17. pontja, 17. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139876.265668 [2014. augusztus 21.]
- ⁷² A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló 115/2003. (X. 28.) OGY határozat. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=76165.106426 [2014. augusztus 21.]
- ⁷³ A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=164284.250601 [2014. augusztus 21.]
- ⁷⁴ Möt.v. 113. §, 116. § (1) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139876.265668 [2014. augusztus 21.]
- ⁷⁵ Az Állami Számvevőszékről szóló 2011. LXVI. évi törvény 32. § (3) bekezdése. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=138681.262811 [2014. augusztus 20.]
- ⁷⁶ <http://palyazat.gov.hu/doc/25> [2014. augusztus 21.]
- ⁷⁷ A HYDEA Tanácsadó Kft. az e-közigazgatás fejlesztésének fenntarthatósági értékelése. http://palyazat.gov.hu/gvop_ertekelesek [2014. augusztus 14.]
- ⁷⁸ http://minta.asp.lgov.hu/sites/minta.asp.lgov.hu/files/ASP_Altalanos_ismerteto.pdf [2014. augusztus 20.]
- ⁷⁹ Belényesi Emese: Az elektronikus közigazgatás és a változásmenedzsment, Új Magyar Közigazgatás, 5/2012. 30. o., Pataki Béla: Változásmenedzsment. Budapesti Műszaki és Gazdasági Egyetem, oktatási segédlet, 2011.
- ⁸⁰ Belényesi Emese: Az elektronikus közigazgatás és a változásmenedzsment, Új Magyar Közigazgatás, 5/2012. 30. o., Farkas Ferenc: Változásmenedzsment. KJK-Kerszöv, Bp. 2004.